

ANTONIO BALIĆ*, SUZANA KIKIĆ**, MIRJANA KONDOR-LANGER***

Pojedina viktimološka obilježja prekršaja obiteljskog nasilja na području Policijske postaje Pitomača

Sažetak

U radu se prikazuju rezultati istraživanja koje je provedeno 2022. na području Policijske postaje Pitomača, a cilj istraživanja bio je stjecanje uvida u pojedina viktimološka, odnosno sociodemografska obilježja i iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji. Uzorak je činilo 40 punoljetnih žrtava nasilja u obitelji različitog spola koji su odabrani metodom slučajnog odabira iz skupine žrtava prekršaja iz čl. 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17., 126/19., 84/21., 114/22.) počinjenih u posljednje četiri godine. Za potrebe ovog istraživanja korištena je anketa te skupine varijabli koje opisuju sociodemografska obilježja žrtava i iskustva žrtava nasilja u obitelji. Podaci dobiveni istraživanjem upućuju na potrebu uvažavanja pojedinih viktimoloških obilježja žrtava na području Policijske postaje Pitomača, posebno u pogledu onih ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i kulturoloških. Istraživanje skreće pozornost na to da bi trebalo poduzimati aktivnosti usmjerene jačanju svijesti ukupne populacije stanovništva o obiteljskom nasilju kao ozbiljnom problemu, a zatim socioekonomske mjere kojima bi se postigla veća obrazovna i ekonomska razina, posebno u romskoj kulturnoj sredini. U provođenju tih mjera nužno je voditi računa o ravnopravnoj zastupljenosti spolova, koja bi, uz povećanje kvalitete života, dovela do promjene stavova o spolnoj i rodnoj jednakosti te neprihvatljivosti nasilja u obitelji.

Ključne riječi: prekršaji, nasilje u obitelji, viktimološka obilježja, Policijska postaja Pitomača, iskustva, žrtve.

* Antonio Balić, policijski službenik PP Pitomača, PU virovitičko-podravska.

** Suzana Kikić, viši predavač, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“, MUP RH.

*** doc. dr. sc. Mirjana Kondor-Langer, prof. struč. stud., Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“, MUP RH.

Istraživanje je provedeno u sklopu završnog rada Antonija Balića, studenta 2. godine specijalističkog stručnog studija Kriminalistika, naziva „Viktimološka obilježja prekršaja obiteljskog nasilja na području PP Pitomača“ te u okviru Uspostavno-istraživačkog projekta „HRVATSKI MONITOR NASILJA: Istraživanje pojavnih oblika, uzroka i procesuiranja delinkventnog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih skupina žrtava (CroViMo)“, koji je financirala Hrvatska zaklada za znanost (UIP-2017-05-8876). Službena stranica projekta: www.violence-lab.eu.

1. UVOD

Unatoč činjenici da je pojava obiteljskog nasilja povijesno evidentna i odobravana još od pojave patrijarhata, odnosno dominantne uloge muškaraca u obitelji i društvu, njome su se znanstvenici počeli baviti tek 60-ih godina prošlog stoljeća istraživanjem primarno tjelesnog ozljeđivanja djece (Kempe i sur., 1962.). Pojavom brojnih feminističkih pokreta usmjerenih izjednačavanju ljudskih prava žena i muškaraca 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća, predmet istraživanja postaje nasilje u partnerskim odnosima (Hacker, 1971.; Kelly, 1988. i dr.).

Početak 90-ih godina pojavljuju se sustavna istraživanja uzroka i obilježja nasilja u obitelji, kako među bračnim i izvanbračnim partnerima (Johnson, 1995.; Stuckless, 1996., prema Sesar, Dodaj, 2014.), tako i prema posebno vulnerabilnim skupinama kao što su djeca koja prisustvuju nasilju roditelja (Grich i Fincham, 1990, Wolf i sur. 1985, prema Miljević Ridički, 1995) te starije i nemoćne osobe (Stuckless, 1996., prema Sesar, Dodaj, 2014; McCreadie, 1996., Lachs i sur., 1997., Jorges 2000., prema Rusac 2006., Vijeće Europe 1993., prema Ajduković, 2003.). Tek u posljednjih desetak godina zabilježena su sporadična istraživanja nasilja među istospolnim partnerima (Stanley i sur. 2006; Petilli, 2015., Balsam i sur. 2005. i dr.), ponajprije radi neujednačenosti legislativa država u pogledu zakonskog definiranja istospolnih zajednica, a potom i nepostojanja smjernica i literature za postupanje nadležnih tijela (Viggiani, 2016., prema Kovčo Vukadin, 2020:36).

Gledano s pravnog aspekta, Ustavom kao najvišim pravnim aktom u Republici Hrvatskoj štite se ljudska prava i temeljne slobode. Tako je u Ustavu Republike Hrvatske propisano da se svakom jamče poštovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti (čl. 35., NN 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 5/14.). Do stupanja na snagu Obiteljskog zakona iz 1998. nije bila osigurana pravna zaštita žrtava nasilja u obitelji, osim u slučajevima kada se takvim ponašanjem remetio javni red i mir¹. Prvi iskorak predstavljalo je implementiranje odredbi (Europske) Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda² i njezinih protokola u domaće zakonodavstvo, odnosno tadašnji Obiteljski zakon iz 1998. godine. U Obiteljskom zakonu iz 1998. bilo je propisano da je u obitelji zabranjeno nasilničko ponašanje bračnog druga ili bilo kojeg drugog punoljetnog člana obitelji³. U srpnju 2003. Hrvatski sabor usvojio je novi Obiteljski zakon u kojem se više nije nalazila odredba koja zabranjuje nasilničko ponašanje u obitelji, nego je napravljen daljnji iskorak te donesen poseban zakon, Zakon o zaštiti nasilja u obitelji⁴, kojim su, među ostalim, definirani inkriminirani modaliteti nasilničkog ponašanja

¹ Prema Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira iz 1990. (NN 5/90., 30/90., 47/90.), bila su novčanom ili zatvorskom kaznom sankcionirana sva ponašanja kojima se tučnjavom, svađom i vikom na javnom mjestu remeti javni red i mir (čl. 13.) ili kojima se na naročito drzak i nepristojan način vrijeđaju građani ili narušava njihov mir (čl. 6.). Obiteljsko se nasilje, dakle, moglo procesuirati kao prekršaj samo kada je bilo počinjeno na javnom mjestu, što su bili iznimno rijetki slučajevi.

² (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN MU 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10.), koju je Republika Hrvatska ratificirala 1997., obvezuje države potpisnice na nemiješanje država u privatnost obiteljskog života, osim kada je to nužno, među ostalim, radi zaštite zdravlja, morala, prava i sloboda drugih (čl. 8.1), pri čemu se ovdje misli na pravo na život, dostojanstvo, nenasilje (mučenjem, nečovječnim i ponižavajućim postupanjima i dr.).

³ Člankom 118. Obiteljskog zakona (NN 162/98.) prvi se put obiteljsko nasilje prema *punoljetnom* članu obitelji definira kao prekršaj, za koji je propisana kazna zatvora od 30 dana.

⁴ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 116/03.).

te prekršajnopravne sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji. Novim Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji 2009., definirane su osobe na koje se zakon primjenjuje i konkretizirani su modaliteti počinjenja prekršaja nasilja u obitelji⁵. Dodatno unaprjeđenje položaja žrtava nasilja u obitelji u prekršajnom zakonodavstvu postignuto je 2017. donošenjem novog, sada aktualnog Zakona o zaštiti od nasilja (NN 70/17., 126/19., 84/21., 114/22.), posebno u odnosu na unaprjeđenje procesnog položaja svih žrtava s obzirom na to da su u njega implementirane odredbe Direktive 2012/29/EU⁶, ali i ranjivih kategorija žrtava (osim djece), poput osoba s invaliditetom i osoba starije životne dobi⁷.

Osim prekršaja, nasilje u obitelji u Hrvatskoj je od 2000. inkriminirano i kao kazneno djelo, obilježje kojeg je bilo dovođenje člana obitelji u ponižavajući položaj⁸. Međutim, 2011., kada je to kazneno djelo novim Kaznenim zakonom brisano jer nije pružalo adekvatnu zaštitu žrtvama, umjesto njega u cijeli je niz postojećih kaznenih djela unesen kvalifikatorni oblik u slučajevima kada su počinjena prema članu obitelji (od tjelesne ozljede do spolnih delikata), kao i poduzimanje progona po službenoj dužnosti (npr. kod kaznenih djela prisile, prijetnje)⁹. Nadalje, zbog nedostataka inkriminacije psihičkog nasilja kao kaznenog djela, 2015. u Kazneni zakon ponovno je uvedeno kazneno djelo Nasilje u obitelji¹⁰, a izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2019. u kazneno djelo Nasilje u obitelji kao posljedica nasilja uvedeno je stanje dugotrajne patnje žrtve, uz povećanje zakonskog minimuma propisane kazne zatvora¹¹.

S obzirom na kompleksnost pojave nasilja u obitelji, hrvatska Vlada je još 2004. donijela prvu Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji, na temelju koje je izrađen Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji¹², čija je svrha osiguranje pravodobne i učinkovite provedbe postojećih propisa o zaštiti žrtve nasilja u obitelji sukladno s ovlastima nadležnih tijela, unaprjeđenje suradnje i dugoročno utjecanje na smanjenje nasilničkog ponašanja (Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, 2019:5).

Nadalje, s kriminološkog i viktimološkog aspekta, u posljednja dva desetljeća u Republici Hrvatskoj provedena su istraživanja, kojima su se, osim prevalencije i incidencije, nastojala razjasniti etiološka, fenomenološka i viktimološka obilježja obiteljskog nasilja (Otročak, 2003, Ogresta, Rusac, Ajduković 2008, Rusac, 2006, Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Filipović, 2019, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020), ponajprije radi predlaganja učinkovitih zakonskih i suportivnih mehanizama, kojima bi se unaprijedila

⁵ Prema odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, kao prekršaj je kažnjiva primjena fizičke sile uslijed koje nisu nastupile tjelesna ozljeda, tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci, psihičko nasilje, spolno uznemiravanje i ekonomsko nasilje (ZZNO, članak 4., NN 137/09.).

⁶ Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP. Preuzeto s: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=SK> . 31. 3. 2023.

⁷ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 70/17., članak 10. stavak 6.

⁸ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 129/00., članak 215.a).

⁹ Kazneni zakon (NN 125/11.).

¹⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 56/15., članak 179.a).

¹¹ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 126/19.).

¹² Protokol je od 2004. do danas više puta izmijenjen i usklađen s izmjenama zakonodavstva, a posljednji je donesen 2019. godine. Dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf (29. 7. 2022.)

društvena reakcija u borbi protiv svih njegovih oblika, kako u pogledu prevencije, tako i kažnjavanja takvih ponašanja, odnosno pružanja pomoći žrtvama.

Nažalost, u hrvatskom društvu i dalje postoje brojne predrasude utemeljene na tradicionalnoj podjeli obiteljskih uloga pa je izlazak obiteljskog nasilja iz zone privatnosti u javnosti percipiran kao zadiranje u obiteljsku intimu. Unatoč tome, Republika Hrvatska je, prihvaćanjem međunarodnih standarda zaštite od nasilja u obitelji, postavila pravne temelje za rješavanje problema obiteljskog nasilja, međutim, može se reći da još nisu stvoreni dostatni materijalni i socijalni uvjeti za njihovu provedbu, kao ni sustavno funkcioniranje i umrežavanje svih nadležnih tijela (Škorić, 2018, Radić Radina, 2014., Matijević, 2010., prema Martinjak i sur., 2020).

U ovom će radu biti prikazani rezultati istraživanja provedenog tijekom travnja 2022. na području općine Pitomača, kojemu je cilj bio analizirati pojedina viktimološka, odnosno sociodemografska obilježja i iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji.

Svrha rada jest doći do pojedinih viktimoloških spoznaja vezanih uz pojavu nasilja u obitelji, koje bi mogle poslužiti kao osnova za kreiranje ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i sigurnosnih politika i mjera na lokalnoj razini, usmjerenih na unaprjeđenje postojećeg društvenog odgovora na problem obiteljskog nasilja.

2. GEOGRAFSKA I DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA OPĆINE PITOMAČA

Policijska postaja Pitomača (u daljnjem tekstu: PP Pitomača) nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Virovitičko-podravske županije i obuhvaća područje od 176,3 četvorna kilometra. Stacionirana je u općinskom središtu Pitomača, u kojem živi 5646 stanovnika. Na području općine Pitomača nalazi se 12 naselja. U administrativno-teritorijalnom smislu postaja djeluje na području općine Pitomača, odnosno na području naselja Pitomača, Stari Gradac, Starogradački Marof, Križnica, Kladare, Grabrovnica, Dinjevac, Mala Črešnjeвица, Velika Črešnjeвица, Sedlarica, Turnašica i Otrovanec. Teritorijalno graniči s Policijskom postajom Virovitica te Policijskom upravom kopriivničko-križevačkom i Policijskom upravom bjelovarsko-bilogorskom, kao i s Republikom Mađarskom, gdje granica dijelom prolazi kopnom, a dijelom tokom rijeke Drave¹³.

¹³ Službena stranica Policijske uprave virovitičko-podravske. Policijske postaje. <https://viroviticko-podravskapolicija.gov.hr/policijske-postaje/8366> (16. 11. 2022.).

Slika 1: Teritorijalno područje Policijske uprave virovitičko-podravske¹⁴

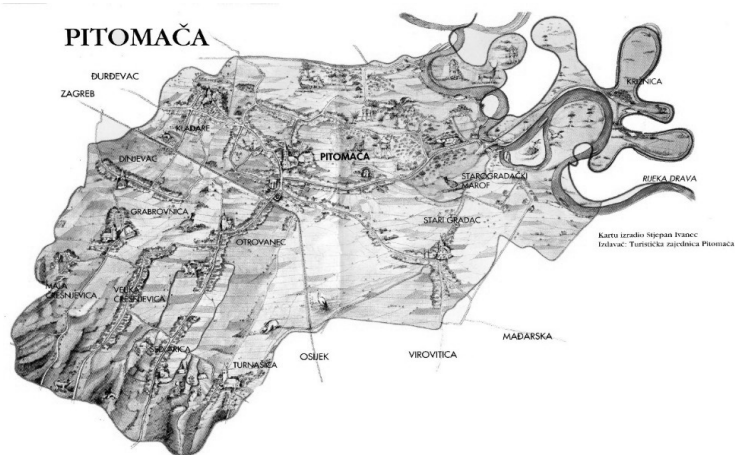
Nadalje, općina Pitomača raspoređena na 158,14 km² i po broju stanovnika najveća je općina Virovitičko-podravške županije¹⁵. Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021., na području općine Pitomača u 2968 kućanstava živi 8402 stanovnika, što je čak za 16,30% stanovnika manje u odnosu na posljednji popis stanovništva iz 2011. godine. Uzrok tome su migracije stanovništva u inozemstvo, ali i izražen mortalitet u odnosu na natalitet stanovništva¹⁶. Stanovništvo se većinom bavi poljoprivredom i stočarstvom te izradom i prodajom drva i drvne mase s obzirom na to da se na tom području nalazi i šumsko područje Bilogora. Većinu stanovnika (97,98%) čine pripadnici hrvatske nacionalnosti, dok se 0,2% njih deklariralo kao pripadnici nacionalnih manjina, pretežno albanske i romske nacionalnosti¹⁷. Iako je Pitomača poznata po velikom broju pripadnika romske nacionalne manjine, samo 0,10% njih se deklariralo kao Romi. Međutim, prema podacima istraživanja Centra za mirovne studije provedenog 2018. o uključenosti Roma u hrvatsko društvo dobivenih intervjuiranjem, u 325 kućanstava na području Pitomače živjelo je 1315 (15,6%) Roma, što predstavlja znatnu brojku u odnosu na ukupno stanovništvo, dok ih se prema popisu stanovništva iz 2021. samo 8 izjasnilo kao Romi (Kunac, Klasnić, Lalić, 2018:67). Razlog tome je pojava „etnomimikrije“, odnosno fenomena koji označava bijeg od vlastitog etničkog identiteta i njegovo skrivanje, najčešće zbog srama, straha ili drugih razloga, iako je njihovo etničko podrijetlo romsko (Babić, Škiljan, 2019:133).

¹⁴ Službena stranica Policijske uprave virovitičko-podravške. O nama. <https://viroviticko-podravska-policija.gov.hr/o-nama/9>, u daljnjem tekstu: PU virovitičko-podravska (16. 11. 2022.).

¹⁵ Službene stranice općine Pitomača. Stanovništvo. <https://www.pitomaca.hr/stanovnistvo/> (11. 10. 2022.).

¹⁶ Službena stranica Državnog zavoda za statistiku. Popis stanovništva 2021. <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/> (12. 10. 2022.).

¹⁷ Službena stranica Državnog zavoda za statistiku. Popis stanovništva 2021. <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/> (12. 10. 2022.).

Slika 2: Naselja na području općine Pitomača¹⁸

3. STANJE I KRETANJE POJAVE OBITELJSKOG NASILJA NA PODRUČJU PITOMAČE

Da bi se stekao uvid u stanje i kretanje pojave obiteljskog nasilja na području Pitomače, izvršena je analiza statističkih podataka policije o evidentiranim prekršajima obiteljskog nasilja u posljednjih pet godina, odnosno u razdoblju od 1. siječnja 2017. do 31. prosinca 2021. godine.

U promatranom razdoblju na području PP Pitomača bilježi se u prosjeku oko 40 prekršaja obiteljskog nasilja godišnje, pri čemu je zabilježen trend kontinuiranog pada evidentiranih prekršaja nasilja u obitelji uz blage oscilacije iz godine u godinu. Blagi porast broja počinjenih prekršaja nasilja u obitelji od 17,9%, zabilježen je jedino u 2021. godini.

Grafikon 1: Prikaz kretanja broja prekršaja nasilja u obitelji na području PP Pitomača u razdoblju od 2017. do 2021.¹⁹

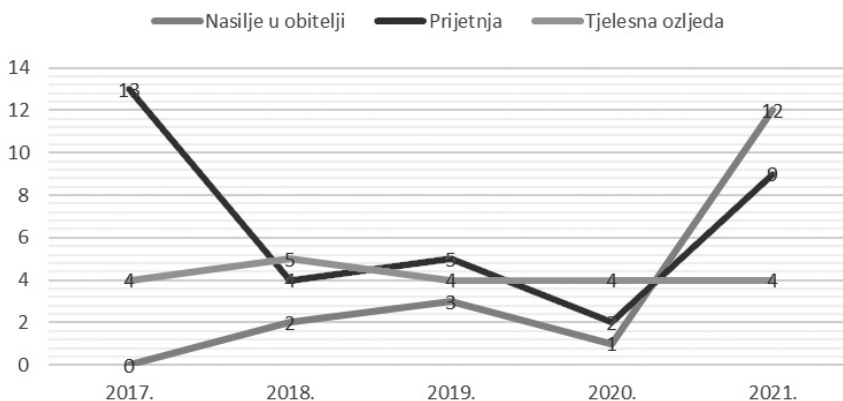

¹⁸ Službene stranice općine Pitomača. Naselja. <https://www.pitomaca.hr/naselja/> (7. 11. 2022.).

¹⁹ Izvor: Evidencija prekršaja PP Pitomača za razdoblje od 2014. do 2021. godine.

Istodobno, broj kaznenih djela s elementima obiteljskog nasilja u razdoblju od 2017. do 2021. na području Pitomače raste uz primjetne oscilacije, pri čemu je posebno nagli porast zabilježen u 2021., posebno kod kaznenih djela prijetnje (sa 2 na 9 kaznenih djela) i nasilja u obitelji (sa 1 na 12 kaznenih djela).

Grafikon 2: Prikaz kretanja broja najčešćih kaznenih djela s elementima nasilja u obitelji na području PP Pitomača u razdoblju od 2017. do 2021.²⁰

Razlozi povećanja broja prijavljenih kaznenih djela u odnosu na pad prekršaja nasilja u obitelji, mogu biti različiti: od većeg angažmana policijskih službenika kod utvrđivanja elemenata kaznenih djela, veće spremnosti žrtava za prijavljivanje takvih oblika nasilja do mogućeg utjecaja mjera donesenih radi suzbijanja širenja pandemije bolesti COVID-19, tijekom kojih su obitelji bile prisiljene zajedno boraviti kod kuće. Za preciznije utvrđivanje razloga tog naglog povećanja potrebno je provesti detaljnije i opsežnije istraživanje.

Analizom podataka o počiniteljima obiteljskog nasilja na području PP Pitomača u razdoblju od 1. 1. 2018. do 31. 12. 2021., utvrđeno je da je od ukupno 176 evidentiranih počinitelja prekršaja nasilja u obitelji, njih 21% (37) osim prekršaja počinilo jedno ili više kaznenih djela s elementima nasilja prema bliskim osobama (17 njih počinilo je kazneno djelo Tjelesna ozljeda iz čl. 117. st. 2. Kaznenog zakona (NN 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21., 114/22., 114/23.; u daljnjem tekstu KZ), njih 20 kazneno djelo Prijetnja iz čl. 139. st. 3. KZ-a te njih 18 kazneno djelo Nasilje u obitelji iz čl. 179.a KZ-a, radi čega im je u najvećem broju slučajeva određen najprije pritvor, a potom i istražni zatvor.

Činjenica da su pojedini počinitelji prekršaja nasilja u obitelji na području PP Pitomača evidentirani i kao počinitelji kaznenih djela s elementima obiteljskog nasilja, upućuje na to da nakon počinjenog prekršaja ne prestaju s nasilničkim ponašanjem, nego njihovo nasilje postaje učestalije i opasnije. Stoga su se autori odlučili na provođenje istraživanja radi dobivanja boljeg uvida u sociodemografska i druga viktimološka obilježja prekršaja nasilja u obitelji, prikupljanjem informacija o iskustvima žrtava o proživljenom nasilju. Dobiveni podaci mogu poslužiti daljnjem unaprjeđenju policijske prakse u pružanju zaštite žrtvama, ali i kao podloga za razvoj praktičnih mjera državnih i javnih službi te organizacija civilnog društva u prevenciji nasilja u obitelji na lokalnoj razini.

²⁰ Izvor: Evidencija kaznenih djela PP Pitomača za razdoblje od 2017. do 2021. godine.

4. ISTRAŽIVANJE VIKTIMOLOŠKIH OBILJEŽJA PREKRŠAJA NASILJA U OBITELJI NA PODRUČJU PITOMAČE

4.1. Cilj i svrha istraživanja

Cilj istraživanja bio je stjecanje uvida u pojedina viktimološka obilježja prekršaja nasilja u obitelji, odnosno stjecanje uvida u pojedina sociodemografska obilježja i iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji koja su počinjena na području Pitomače, odnosno na području PP Pitomača.

Svrha rada bila je doći do pojedinih viktimoloških spoznaja vezanih uz pojavu nasilja u obitelji, koje bi mogle poslužiti kao osnova za kreiranje ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i sigurnosnih politika i mjera na lokalnoj razini, usmjerenih na unaprjeđenje postojećeg društvenog odgovora na problem obiteljskog nasilja.

4.2. Uzorak i instrument

Istraživanje je provedeno na uzorku od 40 punoljetnih ispitanika različitog spola s područja općine Pitomača, koji su odabrani metodom slučajnog odabira prema određenom redosljedu jedinica uzorka (sistemski uzorak)²¹ iz skupine žrtava prekršaja iz čl. 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17., 126/19., 84/21.), počinjenih u posljednje četiri godine na području općine Pitomača.

Za istraživanje je korištena anketa koja je sadržavala 47 pitanja podijeljenih u tri cjeline: sociodemografska obilježja žrtava (15 pitanja), stavovi žrtava o nasilju u obitelji (15 pitanja) i iskustva žrtava nasilja u obitelji (17 pitanja). Za potrebe tog istraživanja korištene su skupine varijabli koje opisuju sociodemografska obilježja žrtava i iskustva žrtava nasilja u obitelji, i to sljedećih 26 varijabli:

1. spol žrtve
2. dob žrtve
3. obrazovna struktura
4. radni status
5. ekonomski status
6. bračno stanje
7. roditeljstvo
8. srodstvo s počiniteljem
9. život u zajedničkom kućanstvu
10. devijantne pojave u obitelji žrtve nasilja u obitelji
11. kulturne skupine žrtava

²¹ Kod sistemskog uzorka korištena je metoda odabira svake četvrte žrtve iz ukupne populacije žrtava (N=169), pri čemu treba napomenuti da 2 žrtve nakon što su upoznate sa svrhom provođenja istraživanja, anonimnošću i dobrovoljnošću njihova sudjelovanja te da imaju pravo u svakom trenutku, zbog bilo kojeg razloga odustati od anketiranja, odustale su od daljnjeg anketiranja pa je ukupan uzorak ovog istraživanja N=40.

12. prvi susret s nasiljem u obitelji
13. oblici i učestalost proživljenog nasilja u obitelji
14. trajanje nasilja u obitelji
15. oblici i učestalost proživljenog nasilja u obitelji od druge osobe
16. počiniteljevo nasilničko ponašanje prema drugom članu obitelji
17. oblik nasilničkog ponašanja u obitelji prema drugom članu obitelji
18. mogućnost zaštite drugog člana obitelji od počiniteljeva nasilja
19. najčešći okidač nasilja u obitelji
20. doprinos žrtve svojoj viktimizaciji
21. pomoć i podrška drugih članova obitelji
22. pomoć institucija u smislu zaštite od počinitelja
23. zadovoljstvo žrtve pruženom pomoći institucija
24. pomoć udruga koje se bave zaštitom žrtava
25. zadovoljstvo žrtve pruženom pomoći udruga
26. primjerenost izrečene kazne počinitelju.

4.3. Način provođenja istraživanja i obrade podataka

Istraživanje je provedeno tijekom travnja 2022., uz pozitivno mišljenje Etičkog povjerenstva Visoke policijske škole²². Anketiranje je provedeno uz potpisani informirani pristanak sudionika i isključivo na temelju njihove dobre volje. Svi podaci, identitet i odgovori sudionika zaštićeni su, odnosno bili su dostupni samo istraživaču i korišteni su samo u svrhu istraživanja, ne u druge svrhe. Prije početka anketiranja sudionici su upoznati sa svrhom provođenja istraživanja, anonimnošću i dobrovoljnošću njihova sudjelovanja te da u svakom trenutku, zbog bilo kojeg razloga, imaju pravo odustati od anketiranja. U upitniku nisu korišteni osobni podaci ispitanika. Podaci su obrađeni isključivo na grupnoj razini, deskriptivnom metodom. Zbog zaštite osobnih podataka, uklonjeni su svi podaci o žrtvama, na temelju kojih bi se mogao doznati njihov identitet. Anketiranja su provedena u kućanstvima žrtava, a kao moguće ograničenje provedenog istraživanja treba navesti da ih je provodio policijski službenik (kriminalistička policija) u civilnoj odjeći koji obavlja poslove maloljetničke delinkvencije kako bi se, koliko god je to moguće, umanjila mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora.

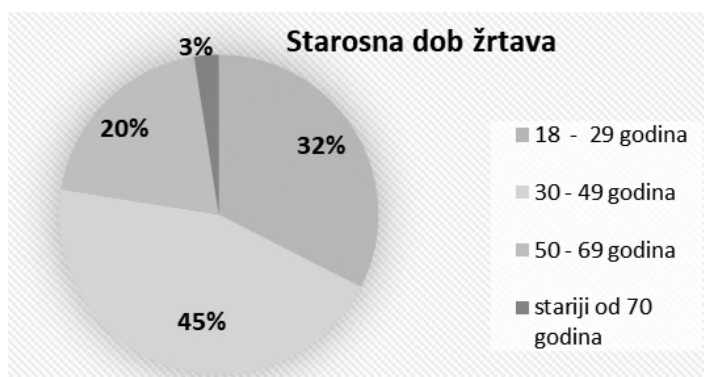
²² Mišljenje Etičkog povjerenstva Visoke policijske škole KLASA: 602-01/22-01/2, URBROJ: 511-01-121-22-2 od 18. ožujka 2022. godine.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

5.1. Sociodemografska obilježja žrtava

Istraživanjem je obuhvaćeno 40 ispitanika (žrtava), 36 ženskog (90%) i 4 muškog (10%) spola. Kada je riječ o dobnoj strukturi, od ukupnog broja žrtava obuhvaćenih istraživanjem, 13 ih je bilo u dobi od 18 do 29 godina (32%), 18 žrtava od 30 do 49 godina (45%), 8 žrtava od 50 do 69 godina (20%) te je jedna ispitanica bila starija od 70 godina (3%).

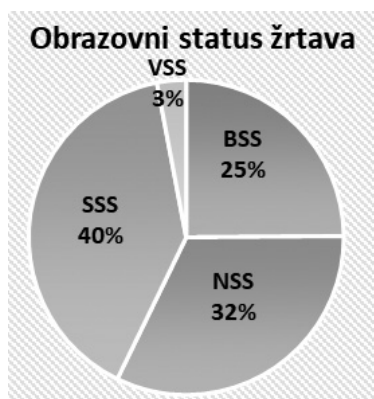
Grafikon 3: Dobna struktura žrtava

Od ukupnog broja žrtava, njih 24 (60%) stanuje u urbanom dijelu Pitomače, dok ih se ostalih 16 (40%) izjasnilo da živi u ruralnom dijelu, tj. na području okolnih mjesta koja se nalaze u sastavu općine Pitomača.

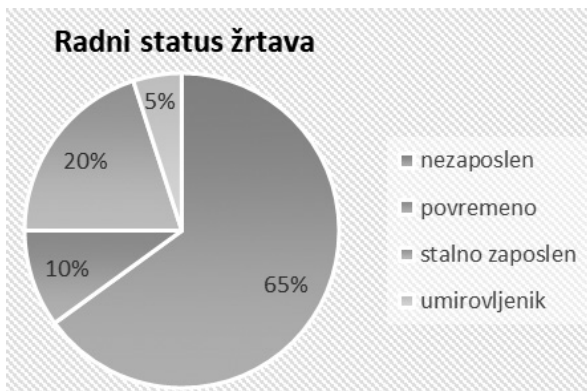
Analizom podataka o obrazovnom statusu žrtava, vidljivo je da je od ukupnog broja žrtava njih 10 (25%) bez stručne spreme, odnosno nisu završile osnovnu školu, 13 (32%) ima nižu stručnu spremu, odnosno završilo je osnovnu školu, 16 (40%) ima završenu srednju školu, odnosno steklo je srednju stručnu spremu, 1 (3%) žrtva izjasnila se da je stekla visoku stručnu spremu, dok nijedna žrtva nema završen poslijediplomski studij.

Grafikon 4: Obrazovna struktura žrtava

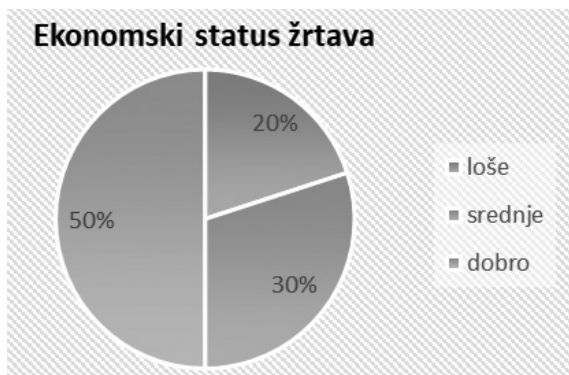
Ako se pogleda radni status žrtava, vidljivo je da je od ukupnog broja žrtava, njih 26 (65%) nezaposleno, 8 (20%) je stalno, a 4 (10%) povremeno zaposleno, dok su 2 žrtve u mirovini (5%).

Grafikon 5: Radni status žrtava

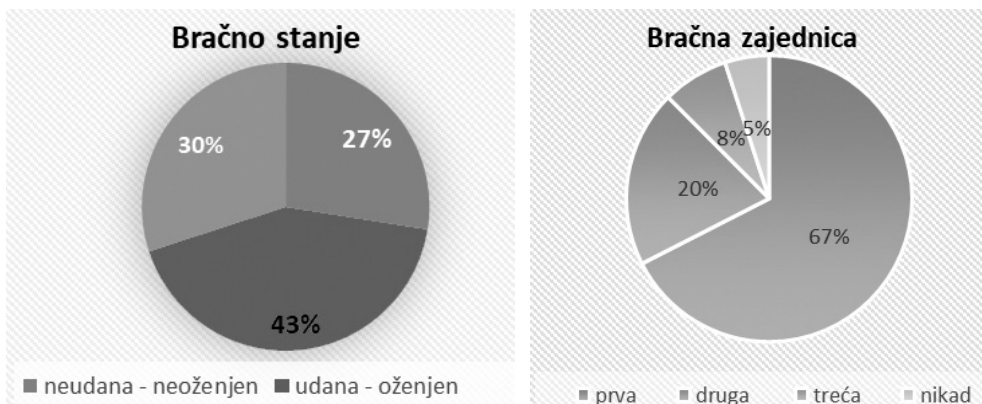
Vezano uz ekonomski status ispitanika, 8 žrtava izjasnilo se da su lošeg ekonomskog statusa (20%), odnosno da žive bez osnovnih životnih uvjeta, stalnih izvora prihoda i u premalim prostorima gdje vlada pretrpanost. Potom je njih 12 ocijenilo kako je njihov ekonomski status srednji (30%), odnosno da imaju sredstva samo za osobne potrepeštine. Svoj ekonomski status 20 žrtava ocijenilo je kao dobar (50%), odnosno da žive u prosječnim životnim uvjetima, dok nijedna žrtva nije navela da je njihov ekonomski status iznadprosječan.

Grafikon 6: Ekonomski status žrtava

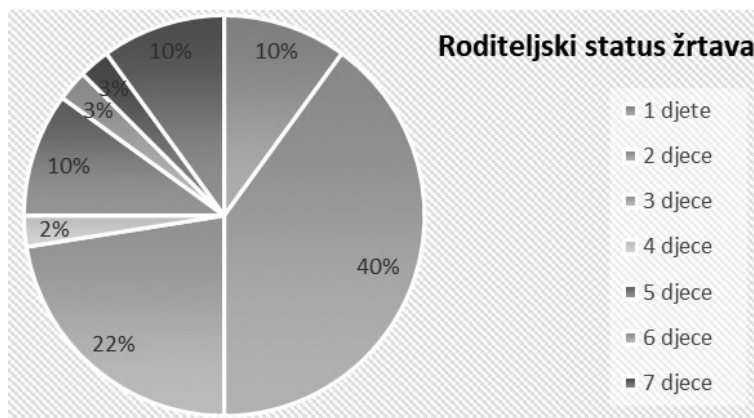
Prema podacima dobivenim u istraživanju, 11 žrtava je neudano/neoženjeno (27%), njih 17 nalazi se u bračnoj zajednici, odnosno udano/oženjeno (43%), dok je njih 12 u izvanbračnoj zajednici (30%). Njih 27 bilo je ili se još nalazi u prvoj bračnoj ili izvanbračnoj zajednici (65%), zatim 8 žrtava zasnovalo je drugu bračnu zajednicu (20%) te njih 3 treću bračnu ili izvanbračnu zajednicu (8%).

Grafikon 7 i 8: Bračni status žrtava

Većina ispitanika izjasnila se da imaju djecu, točnije njih 36 (90%), od čega 4 žrtve imaju jedno dijete (10%), potom njih 16 ima dvoje (40%), zatim njih 9 troje djece (22%), 1 četvero (2%), njih 4 imaju petero (10%), zatim 1 ima šestero (3%), 1 žrtva sedmero djece (3%), dok se ostalih 4 izjasnilo da nemaju djece (10%).

Grafikon 9: Roditeljski status žrtava

Većano uz odnos žrtve i počinitelja, 28 ispitanika izjasnilo se da su bili žrtve svojih partnera, odnosno supružnika (70%), njih 4 izjasnilo se da su bili žrtve svojih sinova (10%), dok je ostalih 8 bilo žrtvama drugih osoba, kao što su očevi i majke, braća i sestre i dr. (20%). Od ukupnog broja ispitanika, njih 26 izjasnilo se da i nakon proživljenog nasilja i dalje žive u istom kućanstvu s počiniteljem (65%), dok njih 14 više ne živi s počiniteljem (35%).

Grafikon 10: Srodstvo s počiniteljem

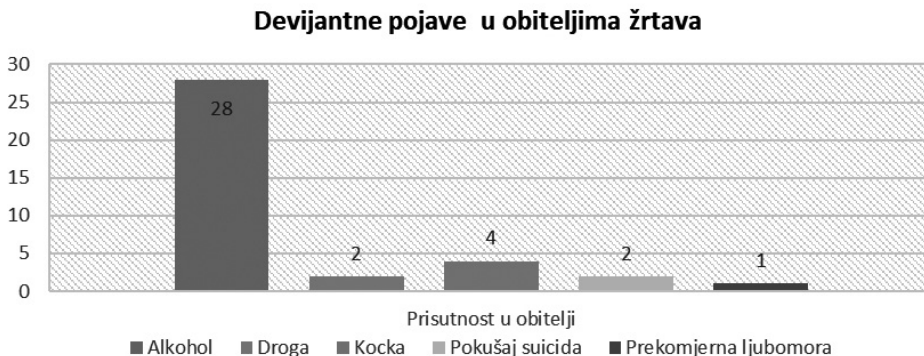

Grafikon 11: Život u zajedničkom kućanstvu

Analizirajući podatke o prisutnosti devijantnih pojava u obitelji žrtava, utvrđeno je da se kod čak njih 31 pojavljuju jedna ili više nepoželjnih pojava kao što su alkohol, droga, kocka i sl. (77%), dok je njih 9 navelo da u njihovim obiteljima nema takvih pojava (23%). Prema izjavama žrtava, među devijantnim pojavama najzastupljeniji je alkohol, i to čak kod 28 (90,3%) ispitanika, od čega su kao glavni konzumenti navedeni pretežito muškarci, i to ponajprije supružnici, zatim se tu pojavljuju i očevi i sinovi, ali i poneke žrtve priznaju da i same imaju problema s alkoholom. Osim alkohola, kao jedna od devijacija pojavljuje se i droga, i to u 2 (6,4%) obitelji te kocka u 4 (12,9%) obitelji, i to najčešće zajedno s alkoholom. Osim navedenog, u dvije obitelji (6,4%) prisutan je pokušaj suicida te u jednoj obitelji (3,2%) opsesivna ljubomora supruga, ujedno i počinitelja.

Grafikon 12: Devijantne pojave u obiteljima žrtava nasilja u obitelji

Kada je o nacionalnosti riječ, gotovo su se sve ispitanice žrtve izjasnile kao Hrvatice, odnosno Hrvati, točnije njih 39 (97,5%), dok se samo 1 (0,5%) izjasnila kao osoba romske nacionalnosti. Međutim, kada je od ispitanika zatraženo da se izjasne i o svojoj pripadnosti nekoj kulturnoj skupini ili zajednici koja ima drugačiju kulturu i običaje od domicilne, čak 17 (42,5%) ispitanika izjasnilo se da žive načinom života specifičnim za romsku populaciju, djelomično njegujući romsku kulturu i običaje, dok se ostalih 23 (57,5%) ispitanika izjasnilo da njeguje kulturu i običaje podravskog kraja.

Grafikon 13: Pripadnost žrtava kulturnim skupinama

5.2. Iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji

U ovom dijelu istraživanja nastojalo se doći do podataka koji često nisu vidljivi u policijskim prekršajnim predmetima, a procijenilo se da ih je moguće dobiti u ovom istraživanju. Tako se pokušao dobiti odgovor na pitanja: kada su žrtve prvi put doživjele obiteljsko nasilje, koliko su puta bile žrtve određenog oblika nasilja u obitelji (fizičko, psihičko, seksualno, ekonomsko), koliko dugo traje nasilje u obitelji, jesu li prije bile žrtva nasilja u obitelji koje je počinio neki drugi član obitelji i o kakvom je nasilju tada bilo riječ, je li isti (sadašnji) počinitelj nasilan i prema nekom drugom članu obitelji i kako se to nasilje očituje, je li žrtva u mogućnosti zaštititi druge članove obitelji od počinitelja, koji su to najčešći okidači nasilja u njezinoj obitelji, je li žrtva svojim ponašanjem pridonijela svojoj viktimizaciji, jesu li imale pomoć i podršku drugih članova obitelji, institucija i/ili udruga, jesu li im državne institucije i/ili udruge pružile dobru zaštitu te primjerenost počiniteljeve kazne.

Od ukupnog broja ispitanika (N=40), njih 21 (52,5%) odgovorilo je da su prvi put postali žrtvom nasilja svojih roditelja još kao djeca ili maloljetnici, a nasilje se očitovalo fizičkim ili psihičkim kažnjavanjem. Ostali ispitanici izjasnili su se da su žrtvom nasilja u obitelji postali u doba svoje punoljetnosti te da je najčešće bila riječ o partnerima u bračnoj zajednici.

Grafikon 14: Prvo iskustvo žrtava s nasiljem u obitelji

Prema obliku proživljenog nasilja, 37 (92,5%) ispitanih žrtava doživjelo je fizičko nasilje, njih 40 (100%) doživjelo je psihičko nasilje, 10 (25,0%) žrtava doživjelo je ekonomsko nasilje i njih 5 (12,5%) doživjelo je seksualno nasilje od bliske osobe.

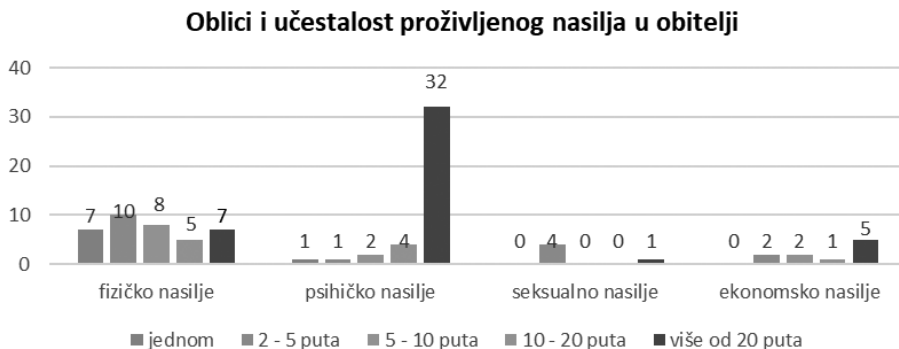
Od ukupnog broja žrtava koje su doživjele fizičko nasilje, više od četvrtine njih (10) fizički je zlostavljano 2 do 5 puta u životu, više od petine (8) zlostavljano je 5 do 10 puta, dok se podjednak broj žrtava (18,9%) izjasnio da su bile žrtve fizičkog nasilja jednokratno, odnosno, više od 20 puta.

Za razliku od žrtava fizičkog nasilja, od svih žrtava koje su se izjasnile da su doživjele psihičko nasilje, (njih 40), 32 (80%) ovaj su oblik nasilja doživjele više od 20 puta u životu, njih 4 (10%) bile su psihički zlostavljane 10 do 20 puta, dok se po jedna žrtva izjasnila da je bila žrtva psihičkog nasilja jednokratno, odnosno nekoliko puta.

Analizirajući učestalost pojave seksualnog nasilja, 4 žrtve (od ukupno 5) izjavile su da su 2 od 5 puta bile žrtve seksualnog nasilja, dok je 1 žrtva taj oblik nasilja doživjela više od 20 puta. Ostale žrtve izjasnile su se da nikad nisu bile žrtvama tog oblika nasilja u obitelji.

Ekonomsko nasilje, baš poput seksualnog, nešto je manje prisutno. Od 10 žrtava koje su imale iskustvo tog oblika nasilja, njih polovina (5 žrtava) više je od 20 puta bila njemu izložena, petina (2 žrtve) je doživjela ekonomsko nasilje između 2 i 10 puta, dok je 1 žrtva bila 10 do 20 puta žrtva ekonomskog nasilja. Ostale žrtve izjasnile su se da nikad nisu doživjele taj oblik nasilja u obitelji.

Grafikon 15: Oblici i učestalost proživljenog nasilja u obitelji

Vezano uz dugotrajnost nasilja u obitelji, najveći i podjednak broj žrtava izjavio je da nasilje u njihovoj obitelji traje od 1 do 5 godina (11 žrtava), odnosno od 5 do 10 godina (10 žrtava). Jednak broj žrtava (njih 8) izjavio je da obiteljsko nasilje traje više od 20 godina, odnosno manje od 1 godine. Najmanji broj žrtava (njih 3) izjavio je da nasilje u njihovoj obitelji traje od 10 do 20 godina.

Grafikon 16: Trajanje izloženosti žrtava nasilju u obitelji

Nadalje, 60% žrtava (njih 24) izjasnilo se da se počinitelj, osim prema njima, nasilnički ponašao i prema drugim članovima obitelji, odnosno djeci, roditeljima, ali i ostalim članovima obitelji, čineći pritom psihičko nasilje, a njih 79,2% (19) izjasnilo se kako je počinitelj bio i fizički nasilan, dok je u jednom slučaju počinitelj ekonomski, odnosno seksualno zlostavljao druge članove obitelji. Ukupno 62,5% ovih žrtava pokušalo je pružiti pomoć drugim članovima obitelji tako da su zatražile intervenciju policijskih službenika, fizički obranile ostale članove ili su se s tim članovima obitelji, najčešće djecom, odselile od nasilnika.

Žrtve obuhvaćene istraživanjem navele su da postoji više okidača koji prouzročuju ili poticajno djeluju na nastanak tog nasilja. Tako 77,5% žrtava smatra da je najčešći okidač za pojavu nasilja u njihovoj obitelji alkoholizam počinitelja, ali i ostalih članova obitelji. Potom, 37,5% žrtava smatra da je ljubomora počinitelja jedan od okidača, a njih 20% je kao okidač nasilja u obitelji navelo psihičku bolest počinitelja i utjecaj drugih članova obitelji (najčešće braće i sestara te roditelja počinitelja). Ukupno 17% žrtava smatra da je do nasilja došlo uslijed preljuba žrtve ili počinitelja, dok 7,5% žrtava misli da je do nasilja došlo zbog utjecaja drugih osoba koje nisu članovi obitelji na počinitelja (najčešće prijatelja, koji govore protiv žrtve i tako kod počinitelja izazivaju nasilnu reakciju prema njoj). U 2 slučaja žrtve su navele da je, osim konzumacije alkohola, počinitelj sklon i konzumaciji droga, što smatraju okidačem za njegovo nasilno ponašanje.

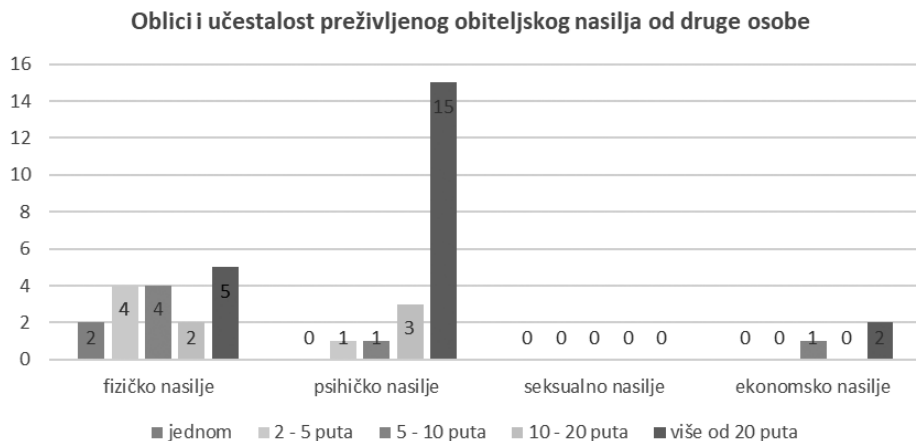
Grafikon 17: Zastupljenost okidača za pojavu nasilja u obitelji

Polovina od ukupnog broja žrtava obuhvaćenih istraživanjem (njih 20) izjavila je da je prije sadašnjeg počinitelja i ranije bila žrtvom nasilja u obitelji, i to od drugog člana obitelji, većinom svog oca, bivšeg supružnika ili bračnog partnera, sinova, majke, očuha i sl. Nadalje, 90% žrtava (njih 18) koje su ranije doživjele nasilje od drugih članova obitelji, odnosno bliskih osoba, najčešće je istodobno bilo izloženo različitim oblicima nasilja, pretežno fizičkom i psihičkom nasilju, dok su 3 žrtve (16,6%) bile, uz fizičko i psihičko nasilje, izložene i onom ekonomskom.

Od 17 žrtava ranijeg fizičkog nasilja koje su prouzročile bliske osobe, njih gotovo trećina doživjela je fizičko nasilje više od 20 puta. Po 4 žrtve fizičko nasilje proživjele su 5 do 10 puta, odnosno 2 do 5 puta, dok su po 2 žrtve ovaj oblik nasilja doživjele jednom, odnosno 10 do 20 puta. Čak 37,5% žrtava (njih 15) ranije je više od 20 puta doživjelo psihičko nasilje koje su prouzročile bliske osobe, dok je 15% žrtava psihičko nasilje doživjelo 10 do 20 puta. Po 1 žrtva psihičko nasilje doživjela je 2 do 5 puta, odnosno 5 do 10 puta. Od ukupno 20 žrtava, njih 3 ranije su bile izložene ekonomskom nasilju drugog člana obitelji, pri čemu su 2 žrtve pretrpjele ekonomsko nasilje više od 20 puta, dok je 1 žrtva ekonomsko nasilje pretrpjela 5 do 10 puta. Nijedna žrtva nije se izjasnila da je prije nasilja u sadašnjoj obitelji doživjela seksualno nasilje nekog drugog člana obitelji.

Grafikon 18: Oblici i učestalost proživljenog obiteljskog nasilja od druge osobe

Najveći broj žrtava, njih 77,5%, naveo je da smatra da ni na koji način nisu pridonijele nasilju, 15% njih smatra da su pridonijele nasilnom ponašanju počinitelja, ali se nisu mogle izjasniti kako, dok najmanji broj žrtava, njih 7,5%, smatra da su provociranjem pridonijele nasilju.

Od ukupnog broja istraživanjem obuhvaćenih žrtava, njih 67,5% izjavilo je da je dobilo pomoć i podršku članova uže ili šire obitelji, uglavnom u smislu emocionalne podrške, pomoći u novčanim sredstvima i smještaju, dok su ostale žrtve navele kako nisu primile nikakvu pomoć i podršku, ne navodeći razloge.

Sve žrtve obuhvaćene istraživanjem zatražile su pomoć policije, njih 16 (40%) zatražilo je pomoć i nadležnog Centra za socijalnu skrb, dok su 2 žrtve zatražile medicinsku pomoć, a jedna se za pomoć obratila odvjetniku.

Ocjenjujući vlastito zadovoljstvo pruženom zaštitom državnih institucija, 37 (92,5%) žrtava navelo je da je zadovoljno radom policijskih službenika, navodeći kako su policijski službenici pružili potrebnu pomoć i zaštitu. Ostale 3 žrtve (7,5%) navele su da nisu zadovoljne pruženom zaštitom i postupanjem policijskih službenika, a kao razlog nezadovoljstva navele su pogrešno utvrđivanje činjeničnog stanja ili loš odnos policijskih službenika prema njima prilikom postupanja.

Pruženom zaštitom i radom prekršajnog suda zadovoljne su 34 žrtve (85%). Od ukupnog broja žrtava, njih 70% smatra da je kazna izrečena počinitelju primjerena te se slažu s odlukom suda, dok se 12 žrtava izjasnilo da nisu zadovoljne kaznom izrečenom počinitelju. Od 12 žrtava koje nisu bile zadovoljne izrečenim sankcijama, njih 9 smatra da je izrečena kazna preblaga (75%), 2 žrtve smatraju da kazna nije primjerena s obzirom na to da se izrečenom sankcijom neće ništa postići (16,7%), a mjere izrečene počinitelju nisu učinkovite, dok 1 žrtva smatra da je kazna prestroga (8,3%).

Od 32 žrtve koje su ranije bile u tretmanu Centra za socijalnu skrb, njih 24 (75%) zadovoljne su radom i pruženom zaštitom socijalnih radnika, dok je ostalih 8 (25%) izrazilo nezadovoljstvo radom socijalnih radnika, pri čemu su kao razloge navele neuljudnost u odnosu prema njima ili smatraju da nisu obavljali svoj posao onako kako one misle da bi trebali.

Dvije žrtve koje su zatražile medicinsku pomoć nakon nasilja u obitelji, bile su zadovoljne dobivenom pomoći.

Od ukupnog broja žrtava (njih 40), samo su 2 žrtve (5%) zatražile pomoć udruga koje se bave zaštitom žrtava, kojom se prilikom nisu mogle sjetiti njihova naziva. Jedna žrtva izrazila je zadovoljstvo pruženom pomoći, navodeći da su joj udruge dale dobre savjete, dok se druga žrtva izjasnila da nije zadovoljna pruženom pomoći spomenutih udruga, navodeći kako su joj „uredno naplatile svoje usluge i izlazak, a nisu ništa poduzele niti joj pomogle“.

Grafikon 19: Zadovoljstvo žrtava radom i pruženom zaštitom državnih i javnih službi

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Cilj istraživanja bio je stjecanje uvida u pojedina viktimološka obilježja prekršaja nasilja u obitelji, odnosno stjecanje uvida u pojedina sociodemografska obilježja i iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji koja su počinjena na području Pitomače, odnosno na području PP Pitomača.

Svrha rada bila je doći do pojedinih viktimoloških spoznaja vezanih uz pojavu nasilja u obitelji, koje bi mogle poslužiti kao osnova za kreiranje ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i sigurnosnih politika i mjera na lokalnoj razini, usmjerenih na unaprjeđenje postojećeg društvenog odgovora na problem obiteljskog nasilja.

Kao moguće ograničenje provedenog istraživanja treba navesti da ih je provodio policijski službenik (kriminalistička policija) u civilnoj odjeći koji obavlja poslove maloljetničke delinkvencije kako bi se, koliko god je to moguće, umanjila mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora.

Vezano uz pojedina viktimološka obilježja, iz rezultata prvog dijela istraživanja vidljivo je da najveći udio žrtava prekršaja nasilja u obitelji čine osobe ženskog spola (90%) u dobi od 30 do 49 godina (45%). Također je potrebno napomenuti kako je iz statističkih podataka PP Pitomača za razdoblje od 1. 1. 2018. do 31. 12. 2021. vidljivo da je na tom području bilo ukupno 169 punoljetnih žrtava prekršaja nasilja u obitelji od kojih je 128 bilo ženskog, a 41

žrtva muškog spola²³. Dobiveni podaci odgovaraju podacima drugih istraživanja provedenih u Republici Hrvatskoj (Otročak, 2003, Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020).

Prema obrazovnoj strukturi, najveći je broj žrtava, njih 57%, bez stručne spreme ili je pohađalo, a nije završilo osnovnu školu ili je steklo nižu stručnu spremu, dok je njih 40% završilo neki oblik srednjoškolskog obrazovanja, a samo 3% je visokoobrazovano. Ti se rezultati razlikuju od rezultata drugih istraživanja prema kojima su tipične žrtve obiteljskog nasilja u Republici Hrvatskoj najčešće stekle srednjoškolsko obrazovanje (Otročak, 2003, Ogresta, Rusac, Ajduković, 2008, Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020), što upućuje na specifičnosti Pitomače kao područja čije je stanovništvo općenito nižeg obrazovnog statusa²⁴.

Prema podacima o radnom statusu, najveći broj žrtava je nezaposlen ili povremeno radi (75%), čemu djelomično odgovaraju podaci o samoprocjeni vlastitog ekonomskog statusa. Naime, polovina ispitanih žrtava smatra da im je materijalno stanje izrazito loše ili im omogućuje zadovoljenje osnovnih životnih potreba, dok druga polovina žrtava procjenjuje da živi u prosječnim uvjetima i u ovisnosti je o drugim članovima obitelji ili zlostavljaču (slično kao u istraživanju Mamula, Dijanić Plašč, 2014).

Analiza podataka o bračnom statusu žrtava prekršaja nasilja obitelji u Pitomači pokazala je da najviše žrtava živi u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici (70%). Sličnu strukturu nalazimo i u drugim istraživanjima (Otročak, 2003, Ogresta, Rusac, Ajduković, 2008, Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020). Istraživanje bračnog statusa žrtava u Pitomači pokazalo je da je od ukupnog broja žrtava koje žive u bračnoj, odnosno izvanbračnoj zajednici, njih 20% u drugom braku, a 8% u trećem braku ili izvanbračnoj zajednici. Za roditeljski status žrtava u Pitomači može se reći da je specifičan. Naime, 90% žrtava ima djecu, od kojih 40% dvoje, a 40% troje i više djece, dok samo 10% ima jedno dijete (za razliku od ostalih istraživanja, npr. Mamula, Dijanić Plašč, 2014).

Iako se najveći broj žrtava izjasnio da su prema nacionalnoj pripadnosti Hrvati, gotovo polovina žrtava navela je da živi načinom života specifičnim za romsku populaciju, djelomično ili u potpunosti njegujući romsku kulturu i običaje.

Rezultati drugog dijela istraživanja odnose se na iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji. Podaci o prethodnoj viktimizaciji pokazali su da se više od polovine žrtava prvi put s nasiljem u obitelji susrela dok su bili djeca ili maloljetnici.

Gotovo dvije trećine žrtava nakon prijavljenog nasilja i nadalje živi s počiniteljima, koji su najčešće supružnici (bračni ili izvanbračni) ili sinovi, dok su petinu žrtava zlostavljali ostali članovi obitelji, najčešće roditelji te braća i sestre (slične podatke dobili su i dugi autori: Otročak, 2003, Ogresta, Rusac, Ajduković, 2008, Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020).

Žrtve obuhvaćene ovim istraživanjem trpe višegodišnje nasilje u svojim obiteljima, i to podjednak broj njih takvo nasilje trpi od 1 do 5 godina i od 5 do 10 godina, ali ga najčešće

²³ PU virovitičko-podravka, PP Pitomača. Viktimološka obilježja prekršaja nasilja u obitelji na području PP Pitomača – statistički podaci. Dopsis PP Pitomača, klasa: 602-11723-02/9, urbroj: 511-16-08-23-2. od 19. svibnja 2023.

²⁴ Institut sinergije znanosti i društva. HRstat. Analiza obrazovne strukture stanovništva. <https://iszd.hr/HRstat/> (18. 12. 2023.).

nisu prijavljivale nadležnim tijelima. Najčešće je bila riječ o psihičkom, potom fizičkom nasilju (u 79,2%, i fizičkom i psihičkom), dok su u manjoj mjeri žrtve izjavile da su bile izložene ekonomskom i seksualnom nasilju. Slične podatke dobili su i drugi autori ovakvih istraživanja (Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020). S obzirom na ekonomsku i drugu ovisnost žrtava ovog istraživanja o počiniteljima, postavlja se pitanje percipiraju li žrtve pojedine oblike ponašanja kao nasilje, odnosno nedopušteno i kažnjivo ponašanje. U tom kontekstu svakako bi bilo potrebno osmisliti dodatne oblike edukacije građana na području PP Pitomača o pojedinim oblicima nasilja u obitelji.

Prema iskustvima ispitanih žrtava, počinitelji nasilja, osim što su se nasilnički ponašali prema njima, u 60% slučajeva tako su se ponašali i prema ostalim članovima obitelji. Kao najčešće okidače za pojavu nasilja u obitelji žrtve su navele prekomjernu konzumaciju alkohola (kako počinitelja, tako i žrtve), ljubomoru, psihičku bolest u obitelji, utjecaj drugih članova obitelji na počinitelja te loše imovno stanje obitelji, do kojih spoznaja su došli i drugi autori (Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Filipović, 2019, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020).

Poražavajući je podatak da ukupno 13 žrtava, odnosno 32,5% njih, nakon proživljenog nasilja u obitelji nije dobilo nikakvu pomoć i podršku ostalih članova obitelji. Za procjenu učinkovitosti državnih i javnih tijela te organizacija civilnog društva u pružanju zaštite žrtvama, od žrtava je zatraženo izjašnjavanje o njihovim iskustvima u traženju i dobivanju pomoći, kao i kvaliteti pruženih usluga. Budući da su sve žrtve obuhvaćene istraživanjem zatražile pomoć policijskih službenika, dobile su je, pri čemu je najveći broj njih bio zadovoljan pruženom pomoći i postupanjem policijskih službenika (92,5%), a preostali dio žrtava izrazio je nezadovoljstvo zbog pogrešnog utvrđivanja činjeničnog stanja ili lošeg odnosa policijskih službenika prema njima prilikom postupanja (slične rezultate možemo vidjeti i kod Mamula, Dijanić Plašč, 2014).

Iako su u velikom broju žrtve izrazile zadovoljstvo sudskom zaštitom (njih 70%), trećina njih nije bila zadovoljna izrečenom kaznom počinitelju, odnosno mišljenja su da je izrečena kazna bila preblaga ili neučinkovita. Od 32 žrtve koje su ranije bile u tretmanu Zavoda za socijalnu skrb, dvije trećine njih (24) bile su zadovoljne radom i pruženom zaštitom socijalnih radnika, dok je trećina izrazila nezadovoljstvo radom socijalnih radnika, ističući pritom neuljudnost u odnosu prema njima ili su mišljenja da nisu poduzimali radnje u skladu s njihovim očekivanjima. Dvije žrtve koje su zatražile medicinsku pomoć nakon nasilja u obitelji, bile su zadovoljne dobivenom pomoći. Samo su dvije žrtve zatražile pomoć organizacija civilnog društva, od kojih je jedna bila zadovoljna danim savjetima, dok druga nije jer joj pružena usluga nije bila adekvatna i uz to joj je naplaćena.

Podaci dobiveni istraživanjem upućuju na potrebu uvažavanja pojedinih viktimoloških obilježja žrtava na području PP Pitomača, posebice ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i kulturoloških. Vrijednost prikupljenih podataka očituje se u tome što oni mogu poslužiti kao osnova za planiranje novih strategija i programa usmjerenih na unaprjeđenje policijske prakse u pogledu zaštite žrtava obiteljskog nasilja, kao i unaprjeđenja međuresorne suradnje između policije i drugih nadležnih tijela u području prevencije i suzbijanja obiteljskog nasilja. Među njima ponajprije bi trebalo poduzimati aktivnosti usmjerene jačanju svijesti ukupne populacije stanovništva o obiteljskom nasilju kao ozbiljnom problemu, a zatim socioekonomske mjere kojima bi se postigla veća obrazovna i ekonomska razina, posebno u romskoj kulturnoj sredini.

LITERATURA

1. Ajduković, M. (2003.). *Nasilje u obitelji* (2. prošireno izdanje). U: Puljiz, V., Bouillet, D. (ur.); Nacionalna obiteljska politika. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 265–274.
2. Babić D., Škiljan F. (2019). Romi u Pitomači: Između Etnomimikrije i očuvanja identiteta, Koprivnica: *Podravina*, 18(35), str. 122–137.
3. Balsam, K. F., & Szymanski, D. M. (2005). Relationship Quality and Domestic Violence in Women's Same-Sex Relationships: The Role of Minority Stress. *Psychology of Women Quarterly*, 29(3), 258–269.
4. Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=SK> (6. 12. 2023.).
5. Evidencija prekršaja PP Pitomača, za razdoblje 2014–2021. godine.
6. Evidencija prekršaja PP Pitomača, za razdoblje 2014–2021. godine.
7. Hacker, F. (1971). *Aggression - Die Brutalisierung der modernen Welt*, Beč: Molden.
8. Institut sinergije znanosti i društva. HRstat. Analiza obrazovne strukture stanovništva. <https://isd.hr/HRstat/> (18. 12. 2023.)
9. Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283–294.
10. Kazneni zakon, NN 125/11.
11. Kazneni zakon, NN 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21., 114/22., 114/23.
12. Kelly, L. (1988). How women define their experiences of violence. In K. Yllö & M. Bograd (Eds.), *Feminist perspectives on wife abuse*, 114–132. Sage Publications, Inc.
13. Kempe, C., Silverman, F.N., Steele, B.F. et al. (1962) The battered child syndrome. *Journal of the American Medicinal Association*, 181, 105–112.
14. (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN MU 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10.
15. Kovčič Vukadin, I. (2020) LGBT žrtve nasilja: Pregled europskih spoznaja, politika i praksi. *Temida*, 23 (1), 27–56.
16. Kunac, S., Klasnić K., Lalić S. (2018). Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: istraživanje baznih podataka, Zagreb: Kerschoffset Zagreb d.o.o.
17. Mamula, M., Dijanić Plašć, I. (2014). Tipična žrtva obiteljskog nasilja u RH – sociodemografski profil, *Život i škola*, LX(32), 111–127.
18. Martinjak, D., Filipović, H. (2019). Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 26(2), 621–653.
19. Martinjak, D.; Kikić, S.; Kovčič Vukadin, I. (2020). Viktimološka obilježja obiteljskog nasilja s posebnim osvrtom na pravnu kvalifikaciju događaja. U: Cajner Mraović, I., Kondor-Langer, M. (ur.); *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu*, Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova, Policijska akademija, 303–327.
20. Miljević-Ridički, R. (1995). Zlostavljanje djece: Oblici zlostavljanja i njihovo prepoznavanje. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 4(4-5 (18-19)), 539–549.
21. Obiteljski zakon, NN 162/98.

22. Ogresta, J., Rusac, S., and Ajduković, M. (2008). Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji, *Revija za socijalnu politiku*, 15(1), 3–22.
23. Otročak, D. (2003). Interpretacija rezultata istraživanja nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Autonomna ženska kuća.
24. Petilli, A., 2015, „Intimno nasilje u istospolnim vezama“. Ur. Viggiani, Giacomo, *Obiteljsko nasilje i nasilje u vezama protiv LBT žena u EU*, 11–22.
25. Policijska uprava virovitičko-podravska. Policijske postaje. <https://viroviticko-podravska-policija.gov.hr/policijske-postaje/8366> (16. 11. 2022.).
26. PU virovitičko-podravska, PP Pitomača. Viktimološka obilježja prekršaja nasilja u obitelji na području PP Pitomača – statistički podaci. Dopis PP Pitomača, klasa: 602-11723-02/9, urbroj: 511-16-08-23-2. od 19. svibnja 2023.
27. Rusac, S. (2006). Nasilje nad starijim osobama. *Ljetopis socijalnog rada*. 13(2), 331–346.
28. Sesar, K., Dodaj, A. (2014). Čimbenici rizika za nasilje u partnerskim vezama. *Socijalna psihijatrija*, 42(3), 162–171.
29. Službena stranica Državnog zavoda za statistiku, Popis stanovništva 2021., <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/> (12. 10. 2022.).
30. Službene stranice Općine Pitomača – naselja. <https://www.pitomaca.hr/naselja/> (7. 11. 2022.).
31. Službene stranice Općine Pitomača – stanovništvo. <https://www.pitomaca.hr/stanovnistvo/> (11. 10. 2022.).
32. Stanley, J. L., Bartholomew, K., Taylor, T., Oram, D., Landolt, M. (2006). „Intimate Violence in Male Same-Sex Relationships“ *Jurnal of Family Violence*, 21(1). 31–41.
33. Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 5/14.
34. Vlada RH (2004). Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf (29. 7. 2022.).
35. Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 129/00.
36. Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 56/15.
37. Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 126/19.
38. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, NN 5/90., 30/90., 47/90.
39. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 116/03.
40. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 137/09.
41. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 70/17., 126/19., 84/21., 114/22.

Abstract

Antonio Balić, Suzana Kikić, Mirjana Kondor-Langer

Some Victimology Characteristics of Misdemeanours of Domestic Violence in the Area of Pitomača Police Station

The paper presents the results of research conducted in 2022 in the area of the Pitomača police station. The goal of the research was to gain insight into individual victimological and sociodemographic characteristics and experiences of victims of domestic violence. The sample consisted of 40 adult victims of domestic violence of different genders. They were selected by the method of random sampling from a group of victims of misdemeanours under Art. 10 of the Protection Against Domestic Violence Act (Official Gazette 70/17, 126/19, 84/21, 114/22). Misdemeanours included in this research were all committed in the past four years. A survey questionnaire was used for the research. For the purposes of this research, groups of variables were used that describe the sociodemographic characteristics of victims and the experiences of victims of domestic violence. The data obtained from the research indicate the need to respect specific victimological characteristics of the victims in the area of the Pitomača police station, especially with regard to economic, social, educational and cultural characteristics. The research indicates that activities aimed at strengthening the awareness of the entire population about domestic violence as a serious problem should be undertaken, followed by socioeconomic measures to achieve a higher educational and economic level, especially in the Roma cultural environment. In the implementation of these measures, it is necessary to take into account the equal representation of the sexes, which, in addition to increasing the quality of life, would lead to a change in attitudes about sex and gender equality and the unacceptability of domestic violence.

Keywords: misdemeanours, domestic violence, sociodemographic characteristics, experiences, victims.